

УДК 342.5(477)

Т. А. КОБЗЄВА,*кандидат юридичних наук,**доцент кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки**Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету*

КОНТРОЛЮЮЧІ ОРГАНИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНИХ СУБ'ЄКТІВ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СИСТЕМОЮ УКРАЇНИ

На основі аналізу чинного законодавства України охарактеризовано контролюючі суб'єкти в системі державних органів управління фінансовою системою України. Доведено, що одним з таких контролюючих суб'єктів є Рахункова палата. Зазначено, що суб'єкти управління фінансовою системою здійснюють контрольну діяльність у всіх складових такої сфери: бюджетній та кредитній системах, загальнообов'язковому державному соціальному страхуванні та фінансах підприємств.

Ключові слова: *контроль, контролюючі органи, державні органи, управління, фінансова система України.*

Kobzieva, T.A. (2016), "Regulatory agencies in the system of state managing subjects of the financial system of Ukraine" ["Kontroluiuchi orhany v systemi derzhavnykh subiektiv upravlinnia finansovoiu systemoiu Ukrainy"], *Pravo i Bezpeka*, No. 3, pp. 51–55.

Постановка проблеми. Фінансова система України є невід'ємною частиною економічної функції держави, тобто це система, за допомогою якої держава здійснює економічні процеси. Вона є основою, базисом для здійснення цих процесів, жодна інша система в країні не має такого важливого значення.

Сьогодні в Україні формується новий тип державності. Успішне реформування української економіки, крім усього іншого, передбачає ще й облік теорії та практики щодо основних функцій системи державного управління на всіх його рівнях. Наприклад, одні з основних функцій державного управління – створення та підтримання ефективної фінансової системи і, відповідно, адекватної системи державного контролю за цією сферою.

Стан дослідження. Дослідженню системи державних суб'єктів управління фінансовою системою України приділяли увагу у своїх працях такі вчені, як М. Г. Белов, М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, Е. А. Вознесенський, Т. І. Єфіменко, Є. В. Калюга, Л. М. Крамаровський, М. В. Кужельний, В. М. Митрофанов, В. М. Мурашко, Н. І. Рубан та інші. Проте, на нашу думку, невиправдано мало уваги приділено саме дослідженню діяльності контролюючих органів у системі державних суб'єктів управління фінансовою системою України

Тому **метою** цієї статті є охарактеризувати контролюючі органи в системі державних суб'єктів управління фінансовою системою України.

Виклад основного матеріалу. На основі аналізу чинного національного законодавства,

що визначає адміністративно-правовий статус суб'єктів управління фінансовою діяльністю, ми охарактеризували та визначили сутність контролюючих суб'єктів у системі державних органів управління фінансовою системою України. Так, одним з основних контролюючих суб'єктів управління фінансовою системою є Рахункова палата. Зокрема, відповідно до ст. 1 закону України «Про Рахункову палату» Рахункова палата від імені Верховної Ради України здійснює контроль за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням. Про значущість та особливе призначення Рахункової палати в системі державних суб'єктів управління фінансовою системою свідчить аналіз ст. 7 зазначеного нормативно-правового акта, що визначає повноваження цього органу, серед яких варто назвати такі: здійснення фінансового аудиту та аудиту ефективності; проведення експертизи поданого до Верховної Ради України проекту закону про Державний бюджет України та підготовка відповідних висновків; аналіз виконання Державного бюджету України та підготовка відповідних висновків, а також пропозицій щодо усунення виявлених відхилень і порушень; аналіз річного звіту про виконання закону про Державний бюджет України, поданого Кабінетом Міністрів України, та підготовка відповідних висновків з оцінкою ефективності управління коштами державного бюджету, а також пропозицій щодо усунення виявлених порушень і вдосконалення бюджетного законодавства; аналіз ефективності використання суб'єктами господарювання пільг із сплати до

державного бюджету податків, зборів, обов'язкових платежів, доцільності функціонування пільгових режимів оподаткування та їх впливу на загальний стан надходжень до державного бюджету; відправлення за результатами заходів державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту) обов'язкові для розгляду рішення Рахункової палати [1].

Крім наведеного серед державних суб'єктів управління фінансовою системою, на які покладено здійснення контрольних функцій у цій сфері, варто назвати Національний банк України. Так, аналіз закону України «Про Національний банк України» свідчить, що цей суб'єкт управління фінансовою системою здійснює контрольну діяльність шляхом: встановлення для банків правил проведення банківських операцій, бухгалтерського обліку та звітності, захисту інформації, коштів і майна; контролю створення платіжних інструментів, систем автоматизації банківської діяльності та засобів захисту банківської інформації; ліцензування банківської діяльності й операцій у передбачених законом випадках; ведення Державного реєстру банків, Реєстру аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських перевірок банків; ведення офіційного реєстру ідентифікаційних номерів емітентів платіжних карток внутрішньодержавних платіжних систем; здійснення попередньої кваліфікації осіб, які можуть брати участь у виведенні неплатоспроможних банків із ринку, та складання переліку таких осіб; здійснення відповідно до визначених спеціальним законом повноважень валютного регулювання, визначення порядку здійснення операцій в іноземній валюті, організації та здійснення валютного контролю за банками й іншими фінансовими установами, які отримали ліцензію Національного банку на здійснення валютних операцій; організації інкасації та перевезення банкнот і монет та інших цінностей; видачі ліцензій на право інкасації та перевезення банкнот і монет та інших цінностей; забезпечення обліку переданих йому цінних паперів та інших коштовностей, що конфісковані (заарештовані) на користь держави та/або таких, які визнані безхазяйними; видачі ліцензій небанківським фінансовим установам, які мають намір стати учасниками платіжних систем, на переказ коштів без відкриття рахунків і відкликання їх відповідно до законодавства; ведення реєстру платіжних систем, систем розрахунків, учасників цих систем та операторів послуг платіжної інфраструктури; здійснення нагляду (оверсайту) платіжних систем і систем розрахунків; здійснення нагляду у сфері

запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї масового знищення за небанківськими фінансовими установами-резидентами, які є платіжними організаціями та/або членами/учасниками платіжних систем у частині надання ними фінансової послуги щодо переказу коштів на підставі відповідних ліцензій, зокрема Національного банку України (крім операторів поштового зв'язку в частині здійснення ними переказу коштів) [2, ст. 7].

Також важливе місце серед контролюючих державних суб'єктів управління фінансовою системою посідають відповідні центральні органи виконавчої влади. Зокрема, аналіз адміністративно-правового статусу зазначених суб'єктів дозволив виокремити деякі з них.

1. Державна казначейська служба, яка відповідно до Положення про Державну казначейську службу України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 року № 215, наділена широкими контролюючими повноваженнями у сфері управління фінансовою системою. Зокрема, вона: формує та веде єдиний реєстр розпорядників та одержувачів бюджетних коштів і базу даних мережі розпорядників та одержувачів бюджетних коштів; здійснює реєстрацію й облік бюджетних зобов'язань розпорядників та одержувачів бюджетних коштів; веде бухгалтерський облік операцій із виконання державного та місцевих бюджетів; встановлює графіки подання квартальної та річної зведеної бюджетної та фінансової звітності головним розпорядникам коштів державного бюджету; зводить і складає звітність про виконання державного, місцевих, зведених місцевих і зведеного бюджетів, подає звітність органам законодавчої, виконавчої влади, місцевим фінансовим органам; розміщує на офіційному веб-сайті Казначейства звітність про виконання державного бюджету та інформацію про виконання місцевих бюджетів; здійснює контроль за бюджетними повноваженнями під час зарахування надходжень бюджету, за відповідністю кошторисів розпорядників бюджетних коштів показникам розпису бюджету, за дотриманням правил за операціями з бюджетними коштами в іноземній валюті, за дотриманням розпорядниками й одержувачами бюджетних коштів, іншими клієнтами вимог законодавства у сфері закупівель стосовно наявності, відповідності та правильності оформлення документів [3].

2. Державна фіскальна служба України, яка відповідно до Положення про Державну

фіскальну службу України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 травня 2014 року № 236, здійснює контроль у сфері управління фінансовою системою шляхом: розробки форми податкових декларацій (розрахунків), звітності й інших документів; забезпечення контролю за своєчасністю, достовірністю, повнотою їх нарахування та сплати до бюджету й відповідних позабюджетних фондів; контролю своєчасності подання платниками податків та єдиного внеску передбаченої законом звітності, своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати податків і зборів, єдиного внеску, митних та інших платежів; здійснення контролю за дотриманням податкового та митного законодавства, законодавства щодо трансфертного ціноутворення, законодавства щодо адміністрування єдиного внеску й іншого законодавства, контроль за дотриманням якого законом покладено на цей орган; здійснення обліку платників податків та єдиного внеску, осіб, які здійснюють операції з товарами, що перебувають під митним контролем, об'єктів оподаткування й об'єктів, пов'язаних з оподаткуванням; забезпечення ведення обліку податків і зборів, платежів; контролю за проведенням роботи з відстрочення, розстрочення та реструктуризації грошових зобов'язань та/або податкового боргу, а також недоїмки зі сплати єдиного внеску; контролю за дотриманням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та громадянами установленого законодавством порядку переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України; контролю за застосуванням відповідно до закону заходів тарифного та нетарифного регулювання під час переміщення товарів через митний кордон України й після завершення операцій митного контролю та митного оформлення; контролю за правильністю визначення митної вартості товарів відповідно до закону, а також за правильністю визначення країни походження та класифікації згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності товарів, що переміщуються через митний кордон України; здійснення митного контролю [4].

3. Державна фінансова інспекція України, яка відповідно до Положення про Державну фінансову інспекцію України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 року № 310, реалізує контрольну діяльність у сфері управління фінансовою системою в таких напрямках: здійснює державний фінансовий контроль за використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, не-

оборотних та інших активів, за правильністю визначення потреби в бюджетних коштах і взяттям зобов'язань, за ефективним використанням коштів і майна, станом і достовірністю бухгалтерського обліку та фінансової звітності в міністерствах та інших органах виконавчої влади, державних фондах, фондах загальнообов'язкового державного соціального страхування, бюджетних установах і суб'єктах господарювання державного сектора економіки, а також на підприємствах, в установах та організаціях, які отримують (отримували в період, який перевіряється) кошти з бюджетів усіх рівнів, державних фондів і фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування або використовують (використовували в період, який перевіряється) державне чи комунальне майно, за дотриманням законодавства на всіх стадіях бюджетного процесу щодо державного та місцевих бюджетів; здійснює державний фінансовий контроль за дотриманням законодавства про державні закупівлі; здійснює державний фінансовий контроль за діяльністю суб'єктів господарювання незалежно від форми власності, які не віднесені законодавством до підконтрольних установ, за рішенням суду, ухваленим на підставі клопотання слідчого, прокурора для забезпечення розслідування під час кримінального провадження; здійснює контроль за виконанням функцій з управління об'єктами державної власності; здійснює контроль за цільовим використанням коштів державного та місцевих бюджетів; здійснює контроль за цільовим використанням і своєчасним поверненням кредитів (позик), отриманих під державні (місцеві) гарантії; здійснює контроль за складенням бюджетної звітності, паспортів бюджетних програм і звітів про їх виконання (в разі застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі), кошторисів та інших документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету; здійснює контроль за станом внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту в розпорядників бюджетних коштів; здійснює контроль за усуненням виявлених недоліків і порушень [5].

4. Державна служба фінансового моніторингу України, яка відповідно до Положення про Державну службу фінансового моніторингу України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 липня 2015 року № 537, реалізує контрольну діяльність у сфері управління фінансовою системою в таких напрямках: проводить аналіз методів і фінансових схем легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування

тероризму чи розповсюдження зброї масового знищення; забезпечує взяття на облік і зняття в установленому порядку з обліку суб'єктів первинного фінансового моніторингу; забезпечує ведення обліку інформації про фінансові операції, що стали об'єктом фінансового моніторингу; забезпечує ведення обліку узагальнених матеріалів і додаткових узагальнених матеріалів, наданих правоохоронним або розвідувальним органам, а також ухвалених за результатами їх розгляду процесуальних рішень; забезпечує ведення обліку інформації про результати досудового розслідування й ухвалені судові рішення у кримінальних провадженнях, в яких використовувалися (використовуються) надані узагальнені матеріали, та про кількість осіб, які вчинили кримінальні правопорушення або підозрюються в їх вчиненні, а також осіб, засуджених за вчинення злочинів; забезпечує ведення обліку інформації про конфісковані активи й активи, на які накладено арешт у кримінальних провадженнях, в яких використовувалися (використовуються) надані узагальнені матеріали, та про кількість осіб, стосовно яких судом ухвалено рішення про конфіскацію активів та на активи яких накладено арешт; забезпечує ведення обліку надісланих і виконаних міжнародних запитів про співробітництво у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї масового знищення; забезпечує ведення обліку суб'єктів первинного фінансового моніторингу; здійснює нагляд за діяльністю суб'єктів первинного фінансового моніторингу [4].

5. Державна регуляторна служба України, яка відповідно до Положення про Державну регуляторну службу України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2014 року № 724, у сфері управління фінансовою системою здійснює контрольну діяльність у таких напрямках: здійснює заходи щодо оптимізації кількості функцій державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, які виконуються органами виконавчої влади, вносить в установленому порядку пропозиції щодо їх скорочення й усунення дублювання; проводить експертизу проектів законів України, інших нормативно-правових актів, які регулюють господарські й адміністративні відносини між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання; проводить аналіз проектів регуляторних актів, що подаються на погодження, й аналіз їх регуляторного впливу, ухвалює рі-

шення про погодження таких проектів або про відмову в їх погодженні; проводить експертизу регуляторних актів центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органів виконавчої влади; проводить аналіз звітів про відстеження результативності регуляторних актів, ухвалених центральними органами виконавчої влади, їх територіальними органами, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими органами виконавчої влади; розробляє основні напрями розвитку ліцензування; здійснює нагляд за дотриманням органами ліцензування законодавства у сфері ліцензування та надає роз'яснення щодо його застосування; веде Єдиний ліцензійний реєстр; видає розпорядження про усунення порушень законодавства у сфері ліцензування [6].

6. Пенсійний фонд України, який відповідно до Положення про Пенсійний фонд України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 липня 2014 року № 280, є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через міністра соціальної політики, що реалізує державну політику з питань пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню. При цьому цей суб'єкт здійснює контрольну діяльність у сфері управління фінансовою системою у таких напрямках: аналізує ситуацію у сфері пенсійного забезпечення, забезпечує проведення щорічних актуарних розрахунків фінансового стану системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; формує та веде реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування; здійснює контроль за додержанням вимог законодавства про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, за правильністю нарахування, обчислення, повнотою та своєчасністю сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування й інших платежів, за достовірністю поданих відомостей про осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, за призначенням (перерахунком) і виплатою пенсій, щомісячного довічного грошового утримання суддям у відставці й іншими виплатами, які згідно із законодавством здійснюються за рахунок коштів Пенсійного фонду України, інших джерел, визначених законодавством; здійснює облік коштів Пенсійного фонду України, ведення статистичної та бухгалтерської звітності [7].

Висновок. Таким чином, цивілізований економічний розвиток можливий тільки у випадку дотримання встановлених державою законів і норм щодо захисту інтересів громадян. Дотримання економічними суб'єктами чинного законодавства, ефективне управління фінансовою системою обов'язково потребує належного кон-

тролю. Проведений аналіз свідчить, що зазначені державні суб'єкти управління фінансовою системою здійснюють контрольну діяльність у всіх складових такої сфери: бюджетній та кредитній системою, загальнообов'язковому державному страхуванні та фінансах підприємств.

Список бібліографічних посилань

1. Про Рахункову палату: закон України від 02.07.2015 № 576-VIII // База даних (БД) «Законодавство України»/Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19> (дата звернення: 07.07.2016).
2. Про Національний банк України: закон України від 20.05.1999 № 679-XIV // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (дата звернення: 07.07.2016).
3. Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України: постанова Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 № 215 // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-п> (дата звернення: 07.07.2016).
4. Про Державну фіскальну службу України: постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 № 236 // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-п> (дата звернення: 07.07.2016).
5. Про затвердження Положення про Державну фінансову інспекцію України: постанова Кабінету Міністрів України від 6.08.2014 № 330 // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/310-2014-п> (дата звернення: 07.07.2016).
6. Деякі питання Державної регуляторної служби України: постанова Кабінету Міністрів України від 24.12.2014 № 724 // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/724-2014-п> (дата звернення: 07.07.2016).
7. Про затвердження Положення про Пенсійний фонд України: постанова Кабінету Міністрів України від 23.07.2014 № 280 // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280-2014-п> (дата звернення: 07.07.2016).

Надійшла до редколегії 07.07.2016

КОБЗЕВА Т. А. КОНТРОЛИРУЮЩИЕ ОРГАНЫ В СИСТЕМЕ ГОСУДАРСТВЕННЫХ СУБЪЕКТОВ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМОЙ УКРАИНЫ

На основе анализа действующего законодательства Украины охарактеризованы контролирующие субъекты в системе государственных органов управления финансовой системой Украины. Доказано, что одним из таких контролирующих субъектов выступает Счётная палата. Отмечено, что субъекты управления финансовой системой осуществляют контрольную деятельность во всех составляющих такой сферы: бюджетной и кредитной системах, общеобязательном государственном социальном страховании и финансах предприятий.

Ключевые слова: контроль, контролирующие органы, государственные органы, управления, финансовая система Украины.

KOBZIEVA T. A. REGULATORY AGENCIES IN THE SYSTEM OF STATE MANAGING SUBJECTS OF THE FINANCIAL SYSTEM OF UKRAINE

Based on the analysis of the current legislation of Ukraine the author has characterized and determined the essence of control subjects in the system of state managing agencies of the financial system of Ukraine. It has been emphasized that the successful reforming of Ukrainian economy, among other things, also provides synthesis of theory and practice on basic functions of the state managing system at all its levels. Classification of control subjects in the system of the state managing agencies of the financial system of Ukraine has been realized. It has been proved that one of such supervisory subjects is the Accounting Chamber. It has been emphasized that the subjects of managing financial system accomplish supervisory activities in all components of such area: budget and credit systems, statutory state insurance and financial companies. It has been found out that civilized economic development is only possible in case of adhering to the laws and regulations established by the state to protect the interests of citizens. It has been grounded that compliance with the current laws by economic subjects, effective management of the financial system necessarily requires proper control.

Keywords: control, regulatory agencies, state agencies, management, financial system of Ukraine.